

LOs flersidiga maktövertagande

Höstens LO-kongress skall behandla fortsättningen på fonderna, det som LO kallar "förhandlad överskottsdelning". LO-ordföranden Stig Malm har angett tonen. "Vinsterna är rekordstora. Nu ska det gå spikraka investeringssignaler till marknadsekonomins aktörer. Om det visar sig att dessa signaler uteblir eller inte uppfattas kan vår slutsats bara bli att marknadsekonomi dömt ut sig själv".

Utåt vill LO-ledningen helst inte använda ordet fonder. I en utredning som skall vara klar redan 1987, således före valet 1988, skall "olika former för inflytande över näringslivets utveckling" för facket utvärderas. LO-styrelsen vill pröva "olika former för löntagarnas delaktighet i kapitalbildningen".

— De nuvarande löntagarfonderna löser inga problem. Därför kommer hela fondfrågan att börja om från början igen, om än under annan benämning. Kalla det vad du vill, branschfonder, regionalfonder, investmentfonder, eller använd andra ord än fond och löntagare om det skulle vara bättre på något sätt, men det måste bli någon form av kollektiv lösning, sade Rudolf Meidner.

En som tagit fasta på Rudolf Meidners maning att döpa om löntagarfonderna är Lage Andreasson, ordförande i Livsmedelsarbetareförbundet. I sitt tal vid förbundets kongress i maj sade han: "Vi måste komma med något nytt efter löntagarfonderna. Därför har vi tagit fram ett förslag om en ny typ av fonder. Men eftersom vi vill undvika ordet fonder föreslår vi att de skall kallas för framtidsstiftelser eller något sådant."

Statsvetaren Björn von Sydow är färdig med sin utredning om den kontrover-

siella frågan om det skall bli val till löntagarfondernas styrelser. Men det är nog inte bara "produktionstekniska skäl" som avgör om utredningen kommer före eller efter LO-kongressen. Frågan är mycket känslig både från ideologisk och taktisk utgångspunkt. Inför valet 1982 sade Olof Palme i Almedalen som sin personliga mening och i syfte att bemöta kritiken mot fackföreningsfonderna att det skulle bli direktval till löntagarfonderna. Sommaren 1983 klargjorde, om man kan använda det ordet, Kjell-Olof Feldt att något löfte om allmänna eller direkta val aldrig hade givits. Stig Malm menade att "vi skall ha direkta val till löntagarfondernas styrelser, men det är inte detsamma som allmänna val, vilket skulle leda till någon sorts medborgarfonder och det var ju aldrig meningen".

Tidningen Arbetet (s), med Lars Engqvist som chefredaktör, uppmanade Olof Palme att ge klart besked om att valen skulle vara både direkta, utan mellanled i form av riksdag eller landsting, och allmänna, d v s att inte bara den som enligt LO är löntagare skall ha rösträtt.

Stockholms-Tidningen (s) var av motsatt uppfattning. Om man inför val har man därmed sagt att det i praktiken handlar om att på sikt inrätta ett annat och mer omfattande system: "Om fonderna inte är första steget (mot socialism), utan bara steget, kan det inte göras trovärdigt om man samtidigt aviserar en ordning med direkta och då troligen allmänna val till fonderna." "Säg nej till direktval, Palme, manade Stockholms-Tidningen.

I sitt Almedalstal 1983 ändrade sig Olof Palme till att man skulle utreda om löntagarfonderna, liksom också, och det-

ta var nytt, de övriga AP-fonderna, skulle kunna utses i allmänna och direkta val. När det är utrett kan direkta val införas, sade han. I sitt tal i Almedalen i valrörelsen 1985 sade sig Olof Palme ha kvar den principiella inställningen. Han hade dock, sade han oskuldsfullt, fått komplikationen, att intresset för direktval hänger samman med fondernas storlek, påpekad för sig. Därför, sade han, är direktval till fonderna "en intressant tanke, om valen kan göras intressanta, meningsfulla och engagerande."

Säkert vill LO-ledningen förhindra att årets LO-kongress skall störas av en ny fonddebatt. LO-ledningen vill inte påminnas om att LOs linje i fondfrågan fastlades vid den förra LO-kongressen som beslöt att löntagarna, inte medborgarna, bör vara fondernas uppdragsgivare, att viktiga principiella skäl talar för att fondstyrelserna bör utses i direkta val, (men) att det samtidigt finns praktiska skäl (enkel valproceduren) som talar för att styrelserna ska utses av de fackliga organisationerna (LO hade således inte bundit sig för direkta val).

Besvikelsen med fondbeslutet har varit stor inom LO. – Vi tror inte att löntagarfonderna skulle ha omvandlats till en slags landshövdingefonder om det funnits fler arbetare i arbetarepartiet, skrev LO-Tidningen i maj 1984.

Svensk Tidskrift nr 5–6/1983 innehöll en intervju med Stockholms-Tidningens ledarskribent Anne-Marie Lindgren, som tillsammans med Ingvar Carlsson har skrivit en bok med titeln Vad är socialdemokrati?

– Det finns, sade hon, vissa typer av fondsystem som jag för död och pina inte skulle vilja se som majoritetsägare i nä-

ringslivet... Jag måste säga rakt ut att det senaste förslaget, som man antog (på LO och SAP-kongresserna), det tycker jag inte är ett bra förslag.

Olof Palme sade i riksdagsdebatten om fonderna: "Med förkärlek försöker man istället att skrämja med vad som kan tänkas ske efter 1990. På den punkten vill jag ge ett klart besked. Detta förslag är inte det första steget. Det är steget... Fonderna blir en faktor att räkna med i den svenska ekonomin och en motvikt mot de stora privata maktkoncentrationerna. Men det blir alls icke fråga om något ensidigt övertagande från fondernas sida."

Biskop Brask skulle ha varit stolt över den formuleringen. Men det spelar faktiskt ingen roll om näringslivet socialiseras genom ett ensidigt eller genom ett flersidigt övertagande.

Per-Olof Edin, en av löntagarfondernas ideologer och konstruktörer, numera chef för LOs utredningsavdelning, är mannen bakom tanken på "förhandlad överskottsdelning", det som LO tänker sig skall bli nästa sida i det socialistiska matkövertagandet. Förslaget bygger på Marx grundläggande tanke om mervärdet; dvs att vinsterna är "stulna" från löntagarna och att löntagarna därför har en moralisk rätt till företagets vinster.

Så länge LO och det socialdemokratiska partiet är bundna av sin marxistiska tradition och har socialismen som mål, vare sig socialismen genomförs ensidigt eller flersidigt, är blockpolitiken både nödvändig och önskvärd. För alla som drömmer om att LO och socialdemokratin har övergett socialismen kan årets LO-kongress bli en nyttig väckarklocka.